

РОЗДІЛ 4 – ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК: 378.047:338.48:796.5

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Безкоровайна Л. В.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

lvbeskorovaynaya@gmail.com

У статті здійснений аналіз проблеми та основних тлумачень щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства в педагогічній теорії та практиці. Обґрунтовано актуальність дослідження, з'ясовано особливості та історія формування тлумачень фундаментальних понять з обраної теми. Класифіковано у групи, схарактеризовано та обґрунтовано базові поняття дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства. Сформульовано певні висновки, запропоновано рекомендації та висловлено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: «професійна підготовка», «майбутній фахівець з туризмознавства», «туризмознавство», «туризм», «туристика».

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ТУРИЗМОВЕДЕНИЮ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Бескоровайна Л. В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

lvbeskorovaynaya@gmail.com

В статье проанализирована проблема, а также основные понятия, касающиеся профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению в отечественной и зарубежной педагогической теории и практике. Обоснована актуальность и своевременность исследования, выявлены особенности трактования и история формирования основных понятий по изучаемой теме. Классифицированы в группы, охарактеризованы и обоснованы базовые понятия исследования профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению, сделаны соответствующие выводы, даны рекомендации и определены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: «профессиональная подготовка», «будущий специалист по туризмоведению», «туризмоведение», «туризм», «туристика».

THEORETICAL ASPECTS RESEARCH OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MASTERS IN TOURISM IN HIGHER EDUCATION

Beskorovaynaya L. V.

Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

lvbeskorovaynaya@gmail.com

The authors analyzes the problem and the basic interpretation of the training of future masters in the field of tourism in domestic and foreign educational theory and practice. Based on the theoretical analysis of the literature on tourism proved the relevance and timeliness of the study. It was also analyzed that over the years, many scientists have studied tourism as a complex social and economic phenomenon. Various aspects of tourism studied geographers, historians, economists, teachers, doctors, specialists from other sciences. Has published many scientific articles and books on tourism. But today there is no name of science tourism. This was the impetus for the study. It was identified the important concepts that are related to training of future masters in tourism. The author has analyzed and proposed to the basic concepts of tourism. The authors considers that tourism is multidisciplinary, multifactorial phenomenon that links concepts such as: infrastructure, hospitality, quality tourism product and the

environment, training, transport services, security of tourists. Also the article identified conclusions and prospects for further research of the professional training of future masters in tourism.

Key words: «professional training», «tourism», «future masters in tourism studies».

Вступ. Нині туризм є одним із найприбутковіших видів економічної діяльності у світі. Так, за даними Всесвітньої туристської організації (ЮНВТО), цей вид діяльності використовує приблизно 7% світового капіталу, на туризм припадає 11% світових споживчих витрат і з усіх податкових надходжень на сферу туризму припадає 5% [13]. Ці цифри характеризують економічну ефективність функціонування світової індустрії туризму. Як свідчить теоретичний аналіз, розвиток туризму визначається одним з головних феноменів ХХ ст.

Невід'ємною складовою світового туристичного процесу є також й вітчизняна туристична галузь. Це й не дивно, адже особливості географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, величезний природний, історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал України створюють усі можливості для всебічного задоволення пізнавальних, оздоровчо-спортивних, культурних, духовних потреб вітчизняних та іноземних туристів.

У зв'язку із зазначеним, на нашу думку, важливої ролі на сьогодні набуває питання професійної освіти майбутніх фахівців з туризмознавства, здатних ефективно, якісно працювати в сучасних умовах глобальних світових змін та інтеграції. Тож, вивчення теоретичних аспектів, а також дослідження питань оптимізації і вдосконалення професійної підготовки фахівців туристичної галузі у вищих навчальних закладах України, є значущою та актуальною проблемою сьогодення.

Формулювання цілей роботи.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.

Основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства в педагогічній теорії та практиці.
2. Схарактеризувати та обґрунтувати базові поняття дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства.

Результати дослідження.

Вивчення професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах вимагає аналізу базових понять дослідження. Усі поняття, що характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців з туризмознавства, класифіковано нами у такі групи:

- до першої групи понять нами віднесено такі, що визначають систему освіти: «освіта», «вища освіта», «зміст вищої освіти», «зміст навчання», «вища професійна освіта», «безперервна освіта», «освіта протягом життя»;
- до другої групи ми віднесли загальні поняття, які характеризують систему професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах: «професійна підготовка», «професійна готовність», «акмеологія», «професіоналізм», «професіоналізм фахівця», «професійна компетентність», «акмеологічна компетентність»;
- до третьої групи понять нами віднесено такі, що характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців з туризмознавства, а саме: «фахівець з туризму», «майбутній фахівець з туризмознавства», «компетентність майбутнього фахівця з туризмознавства», «компетенції майбутнього фахівця з туризмознавства».

У рамках нашого дослідження вважаємо за доцільне розглянути першу групу понять, які характеризують туризм як об'єкт наукового дослідження.

У Законі України «Про туризм» поняття «туризм» визначається як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [5].

Протягом багатьох десятиліть у нашій країні вивчається це складне соціально-економічне явище. Різні аспекти туризму досліджують географи, історики, економісти, педагоги, медики, представники інших наукових напрямів. Оpubліковано значну кількість наукових статей, монографій, проведено багато нарад з проблеми туризму, проте назва науки про туризм, з якою погодилися б усі фахівці, наразі не сформульована.

Зауважимо, що кожна наука має власний об'єкт, предмет і суб'єкт і, зважаючи на філософські категорії, об'єктом наукового дослідження є процес або явище, що породжує проблемну ситуацію та обирається для вивчення дослідником. Як указують учені В. Г. Горохов і С. З. Пакуляк, наука слугує справі самопізнання і пізнання фактичних в'язків [2, с. 154]. Отже, зважаючи на викладене, з'ясувати сутність туризму понятійним способом, представити його категоріально, концептуально є досить складною справою, адже туризм є багатобічним явищем суспільного життя і його неможливо визначити однозначно.

З огляду на зазначене, вважаємо, що туризм є мультидисциплінарним, багатофакторним явищем, що пов'язує такі поняття, як: інфраструктура, гостинність, свобода пересувань, якість туристичного продукту та навколишнього середовища, підготовка кадрів, транспорт, служба безпеки туристів тощо.

Також для нашого дослідження слушним є твердження завідувача кафедри загальної географії, краєзнавства і туризму Південного Федерального Університету, автора відомих монографій з історії та географії туризму Г. П. Долженка, що вибір однослівної номінації науки про туризм ускладнюється відсутністю жодної номінації науки, об'єкт якої позначався б лексемою з суфіксом -изм, що, звичайно, перешкоджає використанню слова як назви центрального і самодостатнього об'єкта самостійної науки. Цю думку вчений підтверджує посиланням на відомого фахівця в галузі словотворення З. А. Потиху, який вважає, що до номінацій з означеним суфіксом входять іменники, які є назвами вчення, суспільно-політичних і наукових напрямів, дій, якостей, схильностей [10].

У процесі теоретичного аналізу з обраної нами проблеми встановлено, що поняття «туризм» тлумачиться як подорож (поїздка, похід) у вільний час, один з видів активного відпочинку, що поширений у більшості країн світу і зазвичай, здійснюється туристськими організаціями за туристськими маршрутами; тимчасові виїзди (подорожі) громадян та осіб без громадянства з постійного місця проживання з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою, спортивною, релігійною та іншою метою без оплачуваної діяльності в країні (місці) тимчасового перебування; тимчасовий виїзд людей з постійного місця проживання з оздоровчою, пізнавальною або професійно-діловою метою без оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування; діяльність осіб, які подорожують і перебувають у місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного повного року, з метою відпочинку, діловими та іншими цілями; подорожі, походи, спортивні або рекреаційні заходи [10]. Отже, туризм водночас є галуззю господарства, складним міжгалузевим комплексом, у якому формується і реалізується туристський продукт, а також видом економічної діяльності, самодіяльністю людей та способом їх життя.

Слід наголосити, що науковці А. М. Бузні та А. С. Мацова на основі теоретичного аналізу відзначають, що поняття «туризм» походить від греко-латинського кореня «tornos – tornus» (у перекладі – поїздка, прогулянка) або від французького «tourisme» (від «tour» – прогулянка, поїздка, а також коло, круговий рух), що й визначає його основний зміст [1, с. 109].

З низки понять, що протягом багатьох років аналізуються фахівцями, а саме: «туристика», «туризмологія», «туризмознавство», «туризмометрія», на сьогодні домінують лише два – «туристика» і «туризмознавство». Тож, проаналізуємо їх.

Вивчення термінологічних труднощів у туристиці уможливили дослідникам А. М. Бузні та А. С. Мацовій з'ясувати, що, на відміну від поняття «туризмознавство», поняття «туристика» означає більш широку сферу діяльності: це цілісна система сучасних фундаментальних і прикладних наук про туризм, туристську діяльність, туристську економіку, менеджмент туризму й туристське законодавство [1, с. 107].

Як стверджує Г. П. Долженко, ініціатором визначення поняття «туристика» є фахівці Російської міжнародної академії туризму (РМАТ), які тлумачать його як цілісну систему сучасних фундаментальних і прикладних наук про туризм, туристську діяльність, туристську економіку, менеджмент туризму й туристське законодавство [3, 4].

На основі теоретичного аналізу, здійсненого науковцем Я. В. Міщенко, встановлено, що доктор педагогічних наук І. В. Зорін і доктор історичних наук В. О. Квартальнов у 2001 р розробили поняття об'єкта, предмета і суб'єкта туристської науки, яку назвали «туристикою», що є цілісною системою сучасних фундаментальних і прикладних наук про туризм, туристську діяльність, туристську економіку, менеджмент туризму та туристське законодавство [9].

Зазначимо, що обґрунтовуючи необхідність становлення туризму як об'єкта наукових досліджень, учені І. В. Зорін, А. І. Зорін стверджують, що, зважаючи на неможливість окремих наукових дисциплін вичерпно охарактеризувати туризм як об'єкт власних досліджень, туристика повинна взяти на себе роль міждисциплінарних досліджень, стати метанаукою про об'єкт, суб'єкт і предмет туристської діяльності [6, с. 131-132].

Згідно з думкою ученого В. А. Квартального, «туристика» – це наука, яка синтезує дані різних наукових дисциплін, що вивчають туризм, і займається формуванням та розвитком цілісної концепції туризму. Автор також називає ключові характеристики туризму як науки, а саме: суб'єкт туристики (турист, що задовольняє свої рекреаційні потреби і характеризується особливою системою властивостей і станів, знання яких є обов'язковим для фахівця з туризму); об'єкт туристики (індустрія туризму, туристські центри і райони, що включають комплекс природних та культурно-історичних умов, а також підприємства сфери послуг, якими користуються туристи в місці відпочинку й під час транспортування); предмет туристики (туристичний продукт, спеціально організована туроператором програма рекреаційної діяльності та обслуговування, реалізована на ринку як самостійний продукт).

Враховуючи теоретичний аналіз, зазначимо, що основоположні визначення щодо туризму подано в працях американського ученого Ф. Котлера. Так, «індустрією туризму і подорожей» науковець називає бізнес, спрямований на забезпечення транспортними засобами людей, що їдуть куди-небудь у справах або для розваги та відпочинку [12].

Вагомим внеском у становлення української туризмологічної школи є праці доктора педагогічних наук, професора В. К. Федорченка, зокрема, «Енциклопедичний словник-довідник з туризму».

Слід зазначити, що в Україні, починаючи з 1980 р., поняття «туризмознавство» набуло переваги над поняттям «туристика» після публікації монографії Н. П. Крачило «Основи туризмознавства».

Акцентуємо, що вивченню та узагальненню теоретичних досліджень у різних напрямках туризмознавства, цілісного уявлення про туризм як багатогранного феномену сучасності, ролі й значення цього соціального інституту в житті суспільства присвятили роботи українські вчені, а саме: Б. П. Яценко, О. О. Любіцева, О. О. Бейдик, О. А. Кручек, Т. А. Дьорова, В. С. Пазенок, В. К. Федорченко [7, 8].

Слід підкреслити, що переважна кількість вчених у досліджуваних нами працях надають визначення загальних понять з туризму з огляду на рекомендації Всесвітньої туристської організації та міжнародних туристських форумів і конгресів, проте на сьогодні всі тлумачення потребують більш ґрунтовних уточнень та пояснень.

Як з'ясував О. А. Кручек, ініціатором створення теорії туризму є американський теоретик, заслужений професор туризму Мічиганського університету (США) Роберт Макінтош, який у творах з проблематики туризму («Міжнародні подорожі та туризм», «Узгодження прибутку, туризму й індустрії гостинності», «Туризм: принципи, практики, філософії»), подав розуміння поняття «туризм» як об'єкту наукового пізнання [7].

Необхідно відзначити, що теоретичний аналіз з проблеми дослідження підтвердив вагомий внесок російських учених у створення і розвиток теорії туризму, а саме: М. Б. Біржакова, В. П. Грицкевича, І. В. Зоріна, В. А. Квартального. Так, у працях В. А. Квартального («Біосфера і туризм», «Теорія і практика туризму») представлено термінологічне визначення туризму, висвітлено його історичні форми, охарактеризовано значення туризму в його різноманітних проявах.

За твердженням Г. П. Долженка, фахівці Південного федерального університету визначають поняття «туризмознавство» як галузь наукового знання міждисциплінарного характеру, галузь діяльності наукових дисциплін з дослідження туристських ресурсів, технологій їх використання для створення умов відновлення фізичних і моральних сил людини, результатів впливу на природу й соціум, процесів, що відбуваються у сфері туристської діяльності [4, 5]. Тож ми погоджуємось з думкою ученого, який, після проведеного порівняльного аналізу понять «туристика» та «туризмознавство», констатує, що вони відрізняються лише різним літературним стилем.

Зважаючи на теоретичне обґрунтування обраного питання, синтезуючи різні думки і погляди фахівців на генезу «туризмознавства», враховуючи власний досвід, ми визначаємо поняття «туризмознавство» як цілісну систему, що здійснює формування й розвиток єдиної концепції туризму, вивчає туристичну діяльність, економіку, законодавство і менеджмент туризму.

Висновки. Отже, здійснений теоретичний аналіз з проблеми дослідження довів її актуальність та доцільність на сьогодні у світовому та українському туристичному співтоваристві.

Під час дослідження нами визначено, що, не зважаючи на досить велику кількість праць щодо тлумачення загальних понять туризму, з'ясувати сутність туризму понятійним способом, представити його категоріально, концептуально є досить складною справою, адже туризм є багатобічним явищем суспільного життя і його неможливо визначити однозначно.

Теоретичний огляд підтвердив, що багато вчених надають визначення загальних понять з туризму з огляду на рекомендації Всесвітньої туристської організації та міжнародних туристських форумів і конгресів, проте на сьогодні всі пояснення потребують більш вдумливих і детальних уточнень.

Вважаємо, що туризм є мультидисциплінарним, багатофакторним явищем, що пов'язує такі поняття, як: інфраструктура, гостинність, якість туристичного продукту та навколишнього середовища, професійна підготовка фахівців, послуги транспорту, служба безпеки туристів тощо.

Перспективи подальших досліджень убачаються нами в опрацюванні та обґрунтуванні інших понять, які характеризують туризм як об'єкт наукового дослідження, а також у вивченні та аналізі зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузни А. Н. Терминологические трудности в туристике / А. Н. Бузни, А. С. Мацова // Вісник ДІТБ. – 2013. – № 17. – С. 105-114.
2. Горохов В. Г. История науки с философской точки зрения: кому она нужна? / В. Г. Горохов, С. З. Пакуляк // Высшее образование в России. – 2013. – № 5. – С. 154-156.

3. Долженко Г. П. Наука о туризме: основания выбора номинации [Электронный ресурс] / Г. П. Долженко, Ю. С. Путрик, Л. Б. Савенкова // География и туризм: сб. науч. тр. / Перм. гос. ун-т. – Пермь, 2010. – Режим доступа : <http://www.gennadiy-dolzhenko.ru/a28.html>
4. Долженко Г. П. Туризмовеждение в России [Электронный ресурс] / Г. П. Долженко // – Режим доступа : <http://i.travel-sfedu.ru>
5. Закон України «Про туризм» Із змінами, внесеними згідно із Законом №222-VIII (222-19) від 02.03.2015, ВВР, 2015, № 23, ст. 158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
6. Зорин И. В. Профессиональное образование и карьера в туризме : учебник для вузов / И. В. Зорин, А. И. Зорин. – М. : Советский спорт, 2005. – 528 с.
7. Кручек О. А. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права / О. А. Кручек // Серія : філософські науки. – 2011. – Вип. 11. – С. 112-126.
8. Кручек О. А. Туризмология: концептуальні засади теорії туризму : монографія / О. А. Кручек, Т. А. Дьорова, О. О. Любіцева [кер. проекту : В. С. Пазенок, В. К. Федорченко] – Київ : Академія, 2013. – 368 с.
9. Мищенко Я. В. Туризм как объект научного исследования [Электронный ресурс] / Я. В. Мищенко // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/121-17206>.
10. Потиха З. А. Современное русское словообразование : Пособие для учителя / З. А. Потиха. – М. : изд-во «Просвещение», 1970. – 384 с.
11. Туристский терминологический словарь : справочное издание / Рос. междунар. акад. туризма ; сост. И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – Москва : Советский спорт, 1999. – 663 с.
12. Филип Котлер Маркетинг. Гостеприимство. Туризм [Электронный ресурс] / Ф. Котлер, Д. Боуэн, Д. Мейкенз . – Режим доступа : http://tourlib.net/books_tourism/kotler_tourism_01.htm
13. World Tourism Organization UNWTO [Electronic resource]. – Access mode: <http://media.unwto.org/ru/annual-reports>

REFERENCES

8. Buzni A.N. Terminology difficulty hiking / A.N. Buzni, A.S. Matzova // News DITB. – 2013. – № 17. – P. 105-114.
9. Gorokhov V.G. The history of science from a philosophical point of view: who needs it? / V.G. Gorokhov, S.Z. Paulyak // Higher education in Russia. – 2013. – № 5. – P. 154-156.
10. Dolzhenko G.P. Science Travel: base choice category / G.P. Dolzhenko, Y.S. Putrik, L.B. Savenkov // Geography and Tourism: Sat. scientific. tr. / Perm. state. Univ. – Perm, 2010. [Electron resource]. – Access mode: <http://www.gennadiy-dolzhenko.ru/a28.html>
11. Dolzhenko G.P. Turizmovedenie in Russia / G.P. Dolzhenko // [Electron resource]. – Access mode: <http://i.travel-sfedu.ru>
12. The Law of Ukraine «On Tourism» As amended by the Law N222-VIII (222-19) of 02.03.2015, BD, 2015, N 23, Art. 158 [electronic resource]. – Access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
13. Zorin I.V. Vocational education and careers in tourism: a textbook for high schools / I.V. Zorin, A.I. Zorin // M.: Soviet sport, 2005 – 528 p.